

Ulkopuolisista kollegoiksi

Naisten rekrytoituminen Helsingin teologisen tiedekunnan opettajiksi 1952–2000

TEHTÄVÄNASETTELU

Suomen Kuvalehden kansikuvana marraskuussa 1952 oli teologisen tiedekunnan väitöstilaisuus, jossa Eira Paunu puolusti kirkkohistorian väitöskirjaansa vieressään kustos professori Aarno Maliniemi ja vastaväittelijä FT Mikko Juva. Paunu oli ensimmäinen väitellyt suomalaisnainen, joka sai teologian tohtorin arvon, ja siksi tapaus herätti paljon huomiota. Lehden sisäsivun uutisessa pohdittiin väittelijän tulevaisuutta: ”Ja mikä nyt eteen?”¹

Paunun suoritus on rekisteröity muutamissa suomalaisen tieteen ensimmäisiä naisia kartoittaneissa julkaisuissa. Saavutusta on tarkasteltu kirkkohistoriassa, mutta muuten sitä ei historiatieteitten parissa ole juuri huomioitu.² Teologian tohtoriksi väitelleiden naisten tulo akateemisen oppituolin haltijoiksi tai yliopisto-opettajiksi ei ole tieteellisessä tutkimuksessa herättänyt senkään vertaa huomiota.³

Siksi selvitän tässä artikkelissa, milloin, mihin oppiaineisiin ja millaisiin opetustehtäviin naiset ensimmäisenä nousivat Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Syntyneen kokonaiskuvan pohjalta vastaan kysymykseen, miksi näin tapahtui. Aiheenkäsittely antaa myös mahdollisuuden tarkastella tiedekunnan ja teologisen tieteenalan paikkaa

suomalaisessa yliopisto- ja tiedemaailmassa. Lisäksi se tarjoaa ajallisen kehikon sukupuolen merkityksen tarkastelulle tädäläisen akateemisen ja kirkollisen teologian historiassa.

Kiinnitän huomiota naisten nimittämiseen tiedekunnan dosenteiksi sekä vakinaisten virkojen haltijoiksi eli lehtoreiksi ja professoreiksi. Kirjaan kuitenkin myös assistenttien valinnat, vaikka tohtorin tutkinto ei ollut niiden edellytyksenä ja assistentit valittiin toimikausiksi. Sama henkilö saatettiin nimittää assistentin tehtävään useaksi toimikaudeksi peräkkäin ja hän saattoi hoitaa sitä jopa parinkymmenen vuoden ajan. Assistentit osallistuivat opetustyöhön, vaikkakin sen määrä vaihteli tehtävänkuvien mukaan.⁴ Virkojen ja toimien hoi-

-
- 1 SK 45/8.11.1952; HS 290/26.10.1952 Nainen ensi kerran teologian tohtoriksi; Lehtiö 2004, 214–217.
 - 2 Tiedenaisia 2000; Tiirakari 2005, 22, 36; Tiensuu 2013, 18; Lehtiö 2013. Esimerkiksi teoksessa *Oma pöytä: Naiset historiankirjoittajina Suomessa* (2005) kirkkohistorioitsija Paunua ei mainittu. Helsingin yliopiston historiassa väitös on esillä kuvituksessa. HY III 1990, 355.
 - 3 Poikkeuksena Heikkilä 2000, joka hahmottaa yliopistoteologian tutkimussuuntia professorien kautta.
 - 4 TTDKA Virkakansio; Halinen & Rätty 1988, 3; HY III 1990, 484–485; Kallioinen 2007, 19–21.

tajat eli sijaiset, tilapäiset assistentit ja tuntiopettajat huomioon silloin kun niillä on merkitystä kokonaiskuvan hahmottamisessa.

Tarkasteluni ulottuu ensimmäisistä tohtoriksi väitelleistä naisista siihen saakka, kunnes naisia oli tiedekunnan jokaisella ainelaitoksella dosenttina ja vakinaisessa opetusvirassa. Selvitän tilannetta Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa, koska se on ollut suurin teologisista tiedekunnista sekä väittelijä- että opettajamäärältään.

Peilaan rekrytoitumista naisten tohtoroitumiseen, naisten asemaan luterilaisessa kirkossa ja muussa yhteiskunnassa sekä muiden alojen naisten etenemiseen akateemisella uralla. Naisten nousua eri tieteenalojen yliopisto-opettajiksi ja sen vaikutusta ei ole kattavasti selvitetty. Aiheen käsittelyä hankaloittaa sekin, että saatavilla olevat tilastotiedot ovat joko osin puutteellisia tai yhteismitattomia.⁵

TOHTOREISTA DOSENTEIKSI

Naisille pääsy teologian tohtoriksi avautui vuoden 1948 alussa, jolloin pappisvihkimys poistui tutkintovaatimuksista. Vaatimukseen kuului edelleen pappispalvelusta, mutta siitä saattoi anoa vapautusta osoittamalla tehneensä muuta vastaavaa työtä.⁶ Tästä syystä teologinaiset eivät ennen Eira Paunua olleet hakeutuneet jatko-opintoihin. Paunun tohtoroitumisesta kului 14 vuotta, ennen kuin seuraava nainen väitteli. Sen teki vuonna 1966 Eeva Ojanen, niin ikään kirkkohistoriassa. Tästä yhdeksän vuoden kuluttua 1975 Ojanen nimitettiin Suomen ja Pohjoismaiden kirkkohistorian dosentiksi.⁷ Ensimmäisestä naisväittelijästä vierähti siis 23 vuotta siihen, että ensimmäinen nainen Suomessa saavutti dosentuurin teologian alalla.

Dosenttuuri oli tuolloin yliopistollinen toimi, johon kuului erilaisia asiantuntijatehtäviä kuten opinnäytteiden arviointeja ja vuosittainen opetusvelvollisuus. Käytännössä se tarkoitti yhden luentosarjan pitoa, mistä maksettiin palkkio. Anomuksesta opetusvelvollisuudesta saattoi saada vapautuksen lukuvuodeksi kerrallaan. Nimitys tarjosi tieteellistä ansionnousua, mutta ei kuukausipalkkaa eikä vakiuista toimeentuloa.⁸

Järjestyksessä tiedekunnan historian toinen naisdosentti sijoittui eksegeetiikkaan. Neljän vuo-

den kuluttua Ojasen dosentuurista Raija Sollamo nimitettiin Raamatun alkukielten dosentiksi 1979. Seuraavalla vuosikymmenellä naiset etenivät dosenttuureihin myös systemaattisessa teologiassa (Eeva Martikainen 1982) ja uskontotieteessä (Eila Helander 1988). Kaikkein pisimpään dosenttuurit pysyivät miehisinä käytännöllisen teologian laitoksella. Dosenttuurin lasikatto murtui siellä vasta uuden vuosituhaten alussa, jolloin Raili Gothoni nimitettiin käytännöllisen teologian dosentiksi.

Dosentiksi nousseet olivat yhtä lukuun ottamatta Helsingin yliopiston kasvatteja. Birgitta Holmström-Hintikka oli väitellyt filosofian tohtoriksi Uppsalan yliopistossa, muut Helsingissä. Joukon toinen filosofian tohtori oli Eila Helander.⁹

Naisten dosentoitumisessa teologinen tiedekunta oli Helsingin yliopiston hännänhuippu. Yliopiston ja samalla koko Pohjoismaiden ensimmäinen naisdosentti oli historioitsija Alma Söderhjelm, joka nimitettiin yleisen historian dosenttuuriin jo keisarikavallan aikana vuonna 1906. Järjestyksessä toinen nainen nimitettiin lääketieteellisessä tiedekunnassa, joka myönsi Laimi Leideniukselle gynekologian ja obstetriikan dosentuurin 1925.¹⁰

Seuraavat naiset nousivat oman tieteenalansa dosenttuureihin 1940-luvulla: historiallis-kielitiehteellisen osaston Ella Kivikoski Suomen ja Pohjoismaiden arkeologiassa, matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa Anna Hietanen-Makela

5 Esimerkiksi Helsingin yliopiston, Tieteentekijöiden liiton ja HYT:in historioissa (HY III 1990; Kallioinen 2007; Jalovaara 2017) ei ole kiinnitetty huomiota sukupuoleen. Helsingin yliopiston tilastojulkaisussa ”naishenkilöstön” osuus taulukoitiin tiedekuntakohtaisesti vuodesta 1990 lähtien. Määriä ei ole suhteutettu tiedekuntien keskinäisiin kokeroihin. Tilasto-ongelmista myös Husu 2001, 81.

6 Lehtiö 2004, 216–217.

7 Taulukko 1.

8 HY III 1990, 391, 396, 398.

9 FT-tutkinnoista HYA TTA tdk ptk 25.9.1995 § 3 ja 28.10.1996 § 3.

10 HYOJVL 2018.

11 HYOJVL 2018; Kansanaho et alii 2017; Heininen 2011. Lyhenteet: e eksegeetiikka, kh kirkkohistoria, s systemaattinen teologia, kt käytännöllinen teologia ja u uskonto-tiede.

Taulukko 1: Naisten TT-tutkinnot ja dosenttinitykset tiedekunnassa 1952–2000.¹¹

Vuosi	tohtorit	dosentit			
1952	Eira Paunu kh		1985	Kyllikki Tiensuu kh	
1953			1986		
1954			1987	Ruth Franzén kh Raili Gothóni kt	
1956			1988		Eila Helander u
1957			1989		Kyllikki Tiensuu kh
1958			1990	Aila Lauha kh Mirja Pesonen kh	
1959			1991	Taina Holopainen s	Aila Lauha kh
1960			1992		
1961			1993	Tarja-Liisa Luukkanen s Maija Arvola kt	
1962			1994	Pirjo Työrinoja s Jaana Hallamaa s	
1963			1995		Jaana Hallamaa s Birgitta Holmström- Hintikka s
1964			1996	Riitta Särkiö e Johanna Räsänen kt	
1965			1997	Sarianna Metso e Elina Vuola s Maarit Hytönen s Kaarina Ylönen kt Eila Vilenius kt Eija Harmanen kt	
1966	Eeva Ojanen kh		1998	Kati Kemppainen kh Virpi Mäkinen s	
1967			1999	Sini Hulmi e Kati Niemelä kt	
1968			2000	Tuija Laine kh Pirjo Hakala kt Lilja Kinnunen- Riipinen kt Mari-Anna Frangén kt	Raili Gothóni kt Elina Vuola s
1969					
1970					
1971					
1972					
1973					
1974					
1975	Thea Aulo s Hannele Rantala kt	Eeva Ojanen kh			
1976					
1977					
1978					
1979	Raija Sollamo e Kirsti Kena kh Pirkko Lehtiö kt	Raija Sollamo e			
1980	Eeva Martikainen s				
1981					
1982	Anneli Aejmelaesus e	Eeva Martikainen s			
1983		Anneli Aejmelaesus e			
1984	Eija Köntti kh			36	11

geologiassa ja mineralogiassa ja oikeustieteellisessä tiedekunnassa Inkeri Anttila rikosoikeudessa. Valtiotieteellisen tiedekunnan ensimmäinen oli poliittisen historian dosentti Liisa Castrén vuodesta 1952 lähtien. Maatalous-metsätieteellisessä kasvibiologian ja kasvipatologian dosentti Toini Annikki Linnasalmi ja kasvatustieteellisen alan ensimmäinen dosenttinaisen Anna-Liisa Sysiharju nimitettiin 1960-luvulla. Jopa Helsingissä sijainneessa Eläinlääketieteellisessä korkeakoulussa nainen sai dosenttuurin ennen teologista tiedekuntaa, kun Anna Vasenius nimitettiin mikrobiologian ja epizootologian dosentiksi 1968.¹²

Teologia oli miehinen tieteenala sekä tohtorintutkimusten että dosenttuurien näkökulmasta. Väittelytilastojen valossa tilanne teologiassa ja oikeustieteessä oli sama, koska vuonna 1964 kootujen tilastojen mukaan kummassakin oli väitellyt yksi nainen. Ero valtiotieteelliseen ei ollut suuri: siellä kaksi naista oli valmistunut tohtoriksi. Myös Teknillisessä korkeakoulussa oli väitellyt kaksi naista. Suhteellisesti eniten naisia tohtoroitui Helsingin yliopistossa historiallis-kielitieteellisessä, seuraavaksi lääketieteellisessä ja kolmanneksi maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa. Turussakin humanistinaiset kulkivat kärjessä.¹³ Teologian tohtoriksi väitelleiden naisten nimilista ja sen vertailu dosenttilistaan osoittaa kuitenkin, että tohtorismiehiin verrattuna huomattavan suuri osa naisista jatkoi dosenttuuriin. Moni sijoittui myöhemmin akateemiselle uralle, joko kotimaassa tai ulkomailla.

Valtakunnallisesti Helsingin tiedekunnan tohtoris- ja dosenttinaiset olivat teologisen oppialansa etujoukkoa. Ensimmäinen nainen, Iris Wikström, väitteli ja suoritti tohtorin tutkinnon Åbo Akademiassa vuonna 1982 eli kolmekymmentä vuotta myöhemmin kuin Helsingissä. Hänet nimitettiin systemaattisen teologian dosentiksi Åbo Akademin teologiseen tiedekuntaan 1985.¹⁴

Teologian tohtoriksi väitelleiden naisten määrä kasvoi sykäyksittäin, ensin 1970-luvulla, sitten 1990-luvulla. Tuolloin naisia kaikista suomalaisista teologian tohtoriksi väitelleistä oli noin kuudennes. 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä luku nousi vajaaseen kolmannekseen. Helsingissä tohtorin tutkinnon suorittaneita naisia vuosina

1952–1999 oli yhteensä 32.¹⁵ Kehitys kulki samaan suuntaan, mutta selvästi hitaammin kuin naisten tohtoroituminen yleensä. Suomessa kaikista tohtorin tutkinnon suorittaneista vuonna 1989 naisia oli noin kolmasosa. Uuden vuosituhannen alkuun mennessä väitelleiden naisten osuus kasvoi 45,2 %:iin.¹⁶

Taulukko 2: Naisten tohtoroituminen ja dosenttuurit tiedekunnassa 1950–1990-luvuilla.¹⁷

Vuosikymmen	tohtorit	dosentit
1950–59	1	
1960–69	1	
1970–79	5	2
1980–89	6	4
1990–99	19	3

Naisten dosentoitumisessa ei tapahtunut 1950–1990-lukujen aikana samanlaisia säsäyksiä kuin tohtoroitumisessa. Nimitettyjen dosenttinaisten määrä tuplaantui 1970-luvulta 1980-luvulle siirryttäessä, mutta kokonaismäärä pysyi kuitenkin pienenä ja 1990-luvulla se oli hienoisessa laskusuunnassa. Korkeimmillaan naisten osuus kaikista dosenttiniimityksistä oli 1980-luvulla, jolloin se oli hieman yli kymmenesosa.

Taulukko 3: Dosenttiniimitykset tiedekunnassa 1950–1990-luvuilla.¹⁸

Vuosi-kymmen	kaikki	miehiä	naisia (% kokonaismäärästä)
1950–59	6	6	
1960–69	9	9	
1970–79	24	22	2 (8,3 %)
1980–89	36	32	4 (11,1 %)
1990–99	42	39	3 (7,1 %)

Dosentti Eeva Ojasen vertailu Eira Paunuun paljastaa teologinaisten tieteellisen uran lähtökohtia. Henkilökohtaista kiinnostusta vähättelemättä voi todeta, että ensimmäisten tohtorisnaisten sijoittuminen kirkkohistoriaan johtui myös ammatista. Paunu toimi uskonnon, sielutieteen, filosofian ja latinan vanhempana lehtorina Jyväskylän yhteislyseossa ja Ojanen uskonnon, sielutieteen ja filosofian lehtorina Oriveden yhteiskoulussa. Kirkkohistorialla oli tärkeä asema koulun uskonnonopetuksessa, joten siihen perehtyminen jatkotutkinnossa lisäsi ammatillista osaamista. Paunun ja Ojasen tavoin huomattava osa tiedekunnan perustutkinnon suorittaneista naisista sijoittui koululaitoksen palvelukseen. Opettajien pitkät loma-ajat puolestaan mahdollistivat tutkimustyön tekemistä, vaikka virkavapaudet olivat lisäksi tarpeen.¹⁹

Opettajan virka oli tärkeä tohtoroitumista tukeva tekijä aikana, jolloin tutkimuksen tekeminen merkitsi useimmille jatko-opiskelijoille sukupuolesta riippumatta uhkaavaa velkaantumista ja palkattomia virkavapauksia. Vaikeinta rahoituksen saaminen oli niille tutkijoille, joilla ei ollut hyviä yhteyksiä säätiöiden päättäjiin tai johtavassa asemassa oleviin professoreihin. Naisille tutkimusrahoituksen hankkiminen oli erityisen vaikeaa, koska järjestelmä tuki miehiä. Tiedemaailman pienet ympyrät takasivat, että apurahoista päättäneet professorit pystyivät ohjailemaan rahoitusta omille lahjakkaille miesoppilailleen. Vuosina 1917–1959 yksityisten säätiöiden ja rahastojen tutkijoille suunnatuista apurahoista 94 % myönnettiin miehille. Teologian alalla 57 tutkijamiestä ja yksi tutkijana nainen olivat saaneet rahoitusta. Sama maskuliininen hegemonia vallitsi myös Suomen Akatemian ja sen toimikuntien myöntämien tutkimusvirkojen kohdalla.²⁰

Oppialavalinnan myötä Paunua ja Ojasta yhdistivät myös edelläkävijän ja seuraajan roolit. Tohtori Paunun esikuva ja henkilökohtainen tuki olivat Ojaselle ensiarvoisen tärkeitä. Elämänhistorialliset yhtenevyydet saattoivat lisätä mallin merkitystä: kumpikin oli naimaton itsellinen nainen. Ojasen jatko-opinnot lähtivät joka tapauksessa kunnolla liikkeelle vasta, kun Paunu arvosteli häntä aikaan-

saamattomuudesta ja esitti useita perusteluja väittelemisen puolesta. Suurimman vaikutuksen Ojaseen teki Paunun syytös: ”Naiset ovat niin mukavuutta rakastavia, että kaivautuvat omaan pesäänsä eivätkä halua pitkän tähtäimen ponnisteluja”. Napakan alkusysäyksen lisäksi Paunu tuki Ojasta koko väitösprosessin ajan.²¹ Tohtoritutkinnon jälkeen Ojanen palasi koulutyöhön ja jatkoi tutkimusentekoa julkaisten kaksi monografiaa ja artikkeleita. Väitöskirja oli edustanut uutta seurakuntahistoriallista tutkimusotetta, mitä hän hyödynsi tilaustöinä tehdyissä seurakuntahistorioissa.²²

Paunun ja Ojasen menestys tieteenharjoittajina selittänee osaltaan sitä, miksi 1970–1980-luvuilla väitelleiden tohtorisnaisten väitöksistä noin puolet oli otteeltaan historiallisia. Valtaosaa ensimmäisistä väitelleistä naisista yhdisti myös siviilisääty. He olivat naimattomia. Naimattomuus liittyi siten teologisen tieteen saralla edelläkävijyyteen aivan samoin kuin luterilaisessa kirkossa. Siellä naimattomuus oli esimerkiksi kuulunut diakonissan tunnusmerkkeihin 1800-luvulta lähtien.²³

Ojasen dosentuurin hakua puolsivat useat seikat. Ojanen sai kimmokkeen kahdelta tiedekunnassa työskennelleeltä mieheltä. Hänen vastaväittäjänsä kirkkohistorian professoriksi valittu Mikko Juva ”tiukkasi”, miksi tämä ei ollut hakenut dosentuuria, joka pätevyttä sijaisuuksien hakuun. Kirkkohistorian apulaisprofessorin sijaisuutta hoitaneelta Lauri Koskenniemeltä hän puolestaan kuuli nimensä

12 HYOJVL 2018.

13 Tuohinto 1964, 11–12.

14 Heininen 2011, 371; A. Nybyn tiedonanto 11.12.2018.

15 Heininen 2011, 371; Taulukko 2.

16 Husu 2001, 75–76.

17 HYOJVL 2018; Kansanaho et alii 2017; Heininen 2011. Dosentit on laskettu nimitysvuoden mukaan.

18 HYOJVL 2018; Kansanaho et alii 2017; Heininen 2011.

19 HYA Eeva Ojasen nimikirja; Tiensuu 2013, 18. Tutkimustyöstä loma- ja virkavapauskausiina Ojanen 2005a, 68, 86–87, 117, 152, 185 ja eri kohdin.

20 Pohls 2005, 358, 360; Tiitta 2015, 44–46. Tiitta väittää naistutkijoiden saaman pienen tuen johtuneen ”suurelta osin pätevien hakijoiden” puuttumisella. Väite jää perustelematta ja ”pätevyyden” aika- ja sukupuolisidonnaiset ulottuvuudet problematisoimatta.

21 Ojanen 2005a, 32–34, 69, 88.

22 HYA TTA tdk ptk 21.4.1975 § 36.

23 Esim. Markkola 2002, 286–288, 290 ja 296.

olleen esillä kirkkohistorian viransijaisuuksia pohdittaessa. Työskentely yliopistossa alkoi houkutella Ojasta samalla kun se tuntui tarjoavan pakotien koulumaailmasta. Ojanen opetti ja hoiti rehtorin tehtäviä, mutta tulevaisuudessa kangastelleet lisääntyvät rehtorin työt eivät enää kiinnostaneet. Kun Paavo Kortekangas siirtyi kirkkohistorian ja sosiologian professuuristaan Kuopion piispaksi ja Mikko Juva toimi yliopiston rehtorina, laitoksella oli uusien nimitysten ja sijaisuusketjujen jälkeen tarvetta apulaisprofessorin viransijaiselle.²⁴

Ojanen anoi keväällä 1975 Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian dosentuuria. Hän piti hyväksytyin koelunnon, ja asiantuntijoina toimineiden professori Kauko Pirisen ja professori Eino Murtorinteen myönteisten arvioiden perusteella tiedekunta päätti yksimielisesti pyytää kansleria nimittämään hänet kyseiseen dosenttuuriin. Nimitys tuli toukokuun lopussa. Suomalaisen teologianhistorian ensimmäinen dosenttinainen täytti siitä muutaman kuukauden kuluttua 48 vuotta.²⁵

TUNTIOPETTAJAT, ASSISTENTIT JA VIRANSIJAISET

Akateemisen uran polulla on monia dosentuuria ja professuuria edeltäviä vaiheita ja meritoivia tehtäviä. Naisten sen enempää kuin miesten rekrytoimista teologiseen tiedekuntaan ei voi tarkastella yksinomaan huipulta käsin. Huomio on kiinnitettävä myös muihin yliopistollisiin opetusvirkoihin. Niihin ovat kuuluneet lehtoraatit ja assistentit. Lisäksi tuntiopettajia on käytetty täydentämään opetusta.

Ensimmäinen nainen pestattiin teologiseen opettajaksi sota-ajan poikkeusoloissa. Sacri ministerii candidat (SMK) Satu Nuotio toimi käytännöllisen teologian vt. assistenttina ja hoiti assistenttuuriin kuuluneita katekeettisia eli uskonnonopettamiseen liittyviä harjoituksia. Assistentin tehtäviin kuuluneita liturgisia ja homileettisia harjoituksia ohjasi kuitenkin papiksi vihitty miesopettaja eli dosentti Lennart Pinomaa.²⁶

Tuntiopettajina naisista tuli tuttu näky tiedekunnassa viimeistään 1960-luvulta lähtien. Yhtäältä tähän vaikutti se, että tutkintoihin sisältyi aiheita, jotka eivät kuuluneet tiedekunnan vakinaisten

miesopettajien toimenkuvaan tai osaamisalueisiin. Naiset opettivat ei-teologisia aineita kuten ruotsin, suomen ja latinan kieliä, psykologiaa ja sosiologiaa.²⁷

Sukupuoli ja tiedekunnan koulutustehtävä vaikuttivat niin ikään naisten rekrytoimiseen tuntiopettajiksi. Toisen maailmansodan jälkeen tiedekunnan opiskelijoista kolme neljäsosaa oli miehiä. Naisopiskelijoiden määrä kuitenkin nousi niin, että 1960-luvun puoliväliin tultaessa heitä oli lähes puolet opiskelijakunnasta.²⁸ SMK- ja sitä seuranneen teologian kandidaatintutkinnon suorittaneet naiset hakeutuivat koululaitoksen palvelukseen uskonnonopettajiksi, erilaisiin järjestötehtäviin sekä seurakuntiin, jotka palkkasivat heitä lapsi-, nuoriso- ja naistyöhön.²⁹

Kirkolliskokouksen käsittelyssä olleet pyrkimykset pappeuden avaamiseen teologinallisille lisäsivät osaltaan paineita ottaa naisia tiedekunnan opetuksessa huomioon. Vuonna 1963 valmistui teologisen tiedekunnan Uuden testamentin eksegetiikan professori Aimo T. Nikolaisen johtaman naispappeuskomitean mietintö. Puheenjohtajansa tavoin komitean enemmistö kannatti naisten pappeutta. Ehdotus naisten vihkimisestä pappisvirkaan oli liian radikaali. Ratkaisuksi naisteologien asemaan kirkossa kirkolliskokous perusti lehtorin viran. Ensimmäiset lehtorit vihittiin 1965. Heidän tehtäviinsä kuuluivat kristillinen kasvatus- ja opetustyö sekä sielunhoito. Lisäksi heidän alanaan oli nais- ja tyttötyö. Ehtoollista heillä oli oikeus jakaa yksityisen sielunhoidon yhteydessä. Vuoden 1976 kirkolliskokous laajensi lehtorien jumalanpalvelukseen liittyviä tehtäviä. He saivat oikeuden avustaa pappia ehtoollisen jaossa, oikeuden toimittaa konfirmaatio ja oikeuden saarnata jumalanpalveluksissa kirkkoherran luvalla.³⁰

Teologian perustutkintoon kuului kaikille pakkollisia käytännöllisiä harjoituksia. Kirkollisten tehtävien sukupuolittuneisuuden takia tiedekunnassa ryhdyttiin antamaan erityisesti naisille suunnattua käytännöllistä opetusta. Tämä puolestaan avasi naisille pääsyn tuntiopettajan tehtäviin. Kirkon palveluksessa toimineiden naisteologien ajateltiin sekä kokemuksensa että sukupuolensa takia sopivan naisopiskelijoiden opettajiksi.

Sukupuolen mukaan eriytyneen harjoittelun perusta luotiin 1940-luvun lopulla. Tuolloin tiedekunta järjesti Naisteologiyhdistyksen ehdottaman seurakunnallisen nuorisotyön kurssin. Se oli tarkoitettu ensisijassa naisylioppilaille, mutta opetukseen saivat osallistua myös miesopiskelijat. Tiedekunta myös ehdotti – tuloksetta – konsistorille ”naispuolisen assistentin toimen” perustamista. Tehtäviin olisivat kuuluneet erityisesti naisylioppilaiden käytännöllisten harjoitusten ohjaaminen.³¹ Sitten katekeettisten harjoitusten ”demonstraatiotuntien” antajaksi rekrytoitiin 1960-luvulla muun muassa SMK Hilja Sulanko. Hänet oli ensimmäisenä teologisen erotutkinnon suorittaneena naisena palkattu seurakunnan palvelukseen 1930-luvulla. Luterilaisen kirkon naistyön sihteeri, TM Riitta Virkkunen puolestaan rekrytoitiin 1960-luvun lopulta lähtien antamaan naisopiskelijoille ”homileettista lisäopetusta” ja pitämään vuosittain yksi homilettiikan ja liturgiikan kursseista. Virkkusen ryhmissä naiset saivat harjoitella saarnaamista. Käytännöllisten harjoitusten organisoinnista ja toteuttamisesta kokonaisvastuun kantanut lehtori Yrjö Knuutila puuttui asiaan ”vähän moittien”. Hän huomautti, etteivät lehtorit saaneet saarnata. Virkkusen toimintatapaa ei kuitenkaan kielletty.³²

Useat naiset hoitivat viransijaisuuksia ja antoivat tuntiopetusta myös varsinaisissa teologisissa oppiaineissa. Esimerkiksi TK Raija Sollamo toimi vuosina 1967–1970 Vanhan testamentin eksegetiikan tilapäisenä alemman palkkaluokan assistenttina. SMK Irja Kilpeläinen pestattiin puolestaan sielunhoidon tuntiopettajaksi 1960-luvun lopulla. Sitten hänet palkattiin hoitamaan kliinisen teologian puolipäivätoimista tilapäistä alemman palkkaluokan lehtoraattia. Filosofian lisensiaatti Arja Kuusi opetti uskontotieteen keruumetodiikkaa ja -tekniikkaa 1971. Dosentti Eeva Ojanen hoiti kirkkohistorian apulaisprofessorin sijaisuutta syksystä 1975 vuoden 1977 loppuun.³³

Ensimmäinen vakinaisen assistenttuurin toimeen nimitetty nainen oli FT Aune Jääskinen. Hän sai vuonna 1972 määräyksen ortodoksian tutkimuksen laitoksen alemman palkkaluokan assistentiksi. Hän oli hoitanut samaa tehtävää vuoden mittaisissa pätkissä, mutta nyt assistenttuuri

vakinaistettiin monen muun vastaavan tavoin. Laitos oli perustettu 1960-luvun alussa. Se kuului tiedekunnan erillislaitoksiin, joiden tehtävänä oli tukea teologisen tutkimuksen ja opetuksen uusia painopisteitä. Assistentin tehtävät painottuivat laitoksen kirjastonhoitoon ja tietopalveluun. Puolustettuaan 1971 taidehistorian alaan kuulunutta väitöskirjaansa ja oltuaan pitkään töissä laitoksella Jääskinen nimitettiin itsestään selvästi vakinaiseen assistenttuuriin pidemmäksi toimikaudeksi. Samalla tavalla toki toimittiin muita väliaikaisia assistenttuureja hoitaneiden miesten kanssa.³⁴

TK Irja Askola oli järjestyksessä toinen assistentin toimeen valittu nainen. Hänet nimitettiin käytännöllisen teologian laitoksen kirkkososiologian jaoston alemman palkkaluokan assistentiksi kolmivuotiskaudeksi syksystä 1978 alkaen. Tehtävä oli tuttu, koska hän oli hoitanut sitä viransijaisena lähes kolme vuotta. Hän oli ainoa hakija. Alana kirkkososiologia kuului tiedekunnan nuorimpiin. Se nousi tieteellisen oppituolin asemaan 1970, jolloin tiedekuntaan saatiin nykyajan kirkkohistorian ja kirkkososiologian henkilökohtainen ylimääräisen professorin virka.³⁵

Naisten saamien toimikausien määrä kohosi 1980–1990-luvuilla. Assistenttikunnassa he säilyi-

-
- 24 HYA Eeva Ojasen nimikirja; Ojanen 2005b, 235–239.
 25 HYA TTA ptk 17.3.1975 § 41, 21.4.1975 § 36, 30.4.1975 § 1 ja 5.5.1975 § 36; Ojanen 2005b, 235–239.
 26 HYA TTA tdk ptk 27.2.1943 § 6; Lehtiö 2004, 204–205.
 27 Esim. HYA TTA tdk ptk 4.5.1970 § 14, 7.12.1970 § 28 ja 10.4.1972 § 34 ja 35.
 28 Murtorinne 1970, 60.
 29 Lehtiö 2004, 106–121, 125, 148–149, 355, 367–372.
 30 Lehtiö 2004, 335, 337–339; Huovinen 1979, 204–209; Antila 2014, 66–67.
 31 HYA TTA tdk ptk 27.2.1943 § 5; Lehtiö 2004, 206.
 32 HYA TTA tdk ptk 16.12.1967 § 13, 27.1.1969 § 9, 6.10.1969 § 19, 1.12.1969 § 34, 7.12.1970 § 34 ja 29.11.1971 § 35; R. Virkkusen tiedonanto 24.11.2018.
 33 HYA TTA tdk ptk 4.9.1967 § 17, 16.12.1967 § 22 ja 27, 6.10.1969 § 16, 22.2.1971 § 10, 24.5.1971 § 29–30 ja 29.11.1971 § 24; TTDKA virkakansio.
 34 HYA TTA tdk ptk 14.2.1972 § 11; Taulukko 4; Jääskinen 1998, 133–135. Laitoksista Murtorinne 1970, 65.
 35 HYA TTA tdk ptk 24.4.1978 § 23; Taulukko 4; Murtorinne 1970, 66; Lehtiö 2018.

vät silti selvänä vähemmistönä. Esimerkiksi vuonna 1981 tiedekunnassa oli kaikkiaan 20 assistentin tointa. Niistä kolmeen oli valittu nainen: ortodoksinen laitokselle Aune Jääskinen ja käytännöllisen teologian laitokselle Irja Askola sekä Helena Heikkinen. Helsingin yliopistossa miesten osuus kaikista assistentin toimen haltijoista oli kaksi kolmasosaa. Teologisessa naisia toimissa oli toiseksi vähiten koko yliopistossa. Huonoin tilanne oli matematiikassa, jossa ei ollut yhtään naista assistenttina.³⁶

ENSIMMÄINEN NIMITYS VIRKAAN – MARJA-LIISA SWANTZ

Tiedekunnan virkoihin naiset alkoivat rekrytoitua 1970-luvulta lähtien. Ensimmäisen vakinaisen yliopistopaikan sai Marja-Liisa Swantz, joka nimitettiin uskontotieteen lehtoriksi 1975. Hänen lisäksi tiedekunnassa oli kaksi assistenttinaista. Seuraavalla vuosikymmenellä naisia tiedekunnan vakinaisesta opettajakunnasta oli yhteensä seitsemän ja 1990-luvulla kahdeksan.³⁷

Naisten nousu teologisen tiedekunnan viran- ja toimenhaltijoiksi sai alkunsa sekä koko suomalaisen yhteiskunnan että Helsingin yliopiston merkittävänä muutosaikana. Vuosina 1965–1975 opettajamäärä lisääntyi voimakkaasti, opiskelijamäärän kasvu pysähtyi ja aatteellinen ja poliittinen kuuhunta muutti ilmapiiriä. Muutosaika ulottui monin tavoin teologiseen tiedekuntaankin, eikä vähäisintä ollut opettaja- ja laitostöiden kasvu.³⁸

Teologinaisten tulo yliopistovirkoihin kulki yleisen kehityksen jäljessä, mutta sen nousevaa suuntaa heijastaen. Naisten osuus kaikista suomalaisista korkeakouluvirkojen ja -toimien haltijoista oli 16,2 % vuonna 1973 ja 20,6 % vuonna 1980.³⁹ Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomessa oli eniten naisia yliopisto-opettajina sekä 1980- että 1990-luvulla.⁴⁰

Kauempaa katsottuna Marja-Liisa Swantzin valinta uskontotieteen lehtoriksi liittyi siten osaltaan naisten rekrytointien lisääntymiseen kaikissa korkeakouluissa, mutta se heijasti muullakin tavalla yliopistoissa tapahtunutta muutosta ja tieteen sekä sen rahoituksen kehitystä. Yliopistoissa perustettiin uusia oppituleja ja kansallisia rajoja ylittäneen tutkimustoiminnan arvostus kasvoi. Jo 1960-luvulla

alkanut keskustelu naistutkijoiden urakehityksestä jatkui 1970-luvulla, mikä merkitsi myös naistutkimuksen nousua.⁴¹

Swantzin nimitys osui myös naisten asemasta käydyin kansallisen ja kansainvälisen yhteiskunnallisen keskustelun kannalta merkittävään aikaan. Suomessa tasa-arvo eteni 1970-luvun alussa, kun muun muassa perhelainsäädäntöön tehtiin muutoksia ja valtioneuvoston yhteyteen perustettiin tasa-arvoasiain neuvottelukunta, jonka tehtävänä oli edistää sukupuolten tasa-arvoa ja naistutkimusta. Vuotta 1975 puolestaan vietettiin Yhdistyneitten Kansakuntien nimittämänä kansainvälisenä naisten vuotena, mikä lisäsi sukupuolikysymysten näkyvyyttä. Samana vuonna keskustelu naisten pappisvirkaan vihkimisestä kiihtyi ja polarisoitui luterilaisen kirkon sisällä kun kirkolliskokouksen asettama virkakomitea julkaisi kaksi osamietintöä ja naispappeuden vastustajat perustivat Paavalin synodin.⁴²

Vuosi 1975 oli tiedekunnassakin varsinainen naisten vuosi. Swantzin lisäksi Eeva Ojanen sai tuolloin ensimmäisenä naisena dosentuurin sekä apulaisprofessorin sijaisuuden. Thea Aulo väitteli ensimmäisenä naisena systemaattisessa teologiassa ja Hannele Rantala vastaavasti käytännöllisessä teologiassa.

Swantz ei ollut tiedekunnan kasvatti eikä sen dosentti. Ulkopuolisuus oli valinnassa samalla aikaa sekä etu että väistämätön edellytys. Uskontotiede nimittäin itsenäistyi oppiaineena Suomessa vasta kun teologiseen tiedekuntaan perustettiin uskontotieteen kiinteä ylimääräinen professori 1970.⁴³ Yhtä lukuun ottamatta kaikki lehtorin viran hakijat tulivatkin tiedekunnan ulkopuolelta. Swantz oli suorittanut filosofian lisensiaatin tutkinnon Turun yliopistossa pääaineenaan kansanrunoudentutkimus ja uskontotiede. Teologian tohtoriksi hän väitteli Uppsalassa. Sitä ennen hän oli työskennellyt Suomen Lähetysseuran työntekijänä ja kouluttanut Tanganjikassa naisopettajia. Hän oli ollut myös stipendiaattina Yhdysvalloissa. Vuodesta 1965 lähtien hän teki kenttätyötä Tansaniassa ja toimi Dar es Salaamin yliopiston tutkijana. Swantz oli saanut dosentuurin Uppsalan yliopistoon 1971, ja 1973 hänestä tuli sosiaaliantropologian dosentti

Helsingin yliopistoon. Helsingissä hän oli hoitanut yleisen etnologian apulaisprofessuuria lukuvuoden 1971–1972.⁴⁴

Keväällä 1974 Swantz sai omien sanojensa mukaan Suomesta pari kertaa kehotuksen hakea virkaa. Mahdollisesti kehotukset tulivat yliopistolta, kenties tiedekuntaa lähellä olevilta. Hän tunsipa paljon teologeja, koska oli ollut mukana paitsi Suomen kristillisen ylioppilasiiton toiminnassa myös lähetystyössä. Hänen tuttavapiiriinsä lukeutuivat muun muassa Mikko Juva ja Inga-Brita Castrén. Joka tapauksessa uskontotieteen lehtoraatti kiinnosti Swantzia. Se tarjosi mahdollisuuden palata takaisin Suomeen. Puoliso Lloyd Swantzille löytyi työtä kansainvälisessä seurakuntatyössä. Teologisen tiedekunnan kirkkososiologian professori Paavo Kortekangas oli yrittänyt hankkia tälle Fullbright-stipendin Helsingin yliopiston tutkijaksi.⁴⁵

Lehtorin viran hakuprosessin loppuvaiheessa mukana oli kolme hakijaa, kaikki naisia. Näistä yhdeltä puuttui vaatimuksena ollut lisensiaatintutkinto. Swantzin ainut kilpahakija täytti vaaditun kriteerin, mutta dosenttina ja laajemman julkaisu-profiilin ja kansainvälisen uran ansiosta Swantz oli tieteellisiltä ansioiltaan ylivoimaisesti pätevämpi. Tiedekunta asetti hänet yksimielisesti ensimmäiselle sijalle ehdolle lehtorinvirkaan.⁴⁶

Osaavalle, kielitaitoiselle ja kansainvälistä tutkijauraa tehneelle Swantzille tarjottiin Helsingin yliopistossa pian houkuttelevampaa tehtävää. Hänet pestattiin sosiologian, erityisesti sosiaaliantropologian apulaisprofessorin viran hoitajaksi vuosina 1975–1976 ja 1979–1981. Uskontotieteen lehtorin virkaansa hän hoiti vuoden 1978. Sen jälkeen hän jatkoi professorin sijaisuuksien hoitamista. Vuonna 1981 hän siirtyi Helsingin yliopiston Kehitysmaainstituutin johtajan virkaan.⁴⁷

Vakinaisten virkojen ja toimien tarkastelu osoittaa, että teologisen tiedekunnan tutkimuksen painopisteiden laajeneminen 1960–1970-luvuilla selittää naisten alkuvaiheen nousua vakinaisiin yliopistopaikkoihin. Naiset rekrytoituivat nimenomaan uusille erityisalueille eivätkä eksegetiikan, kirkkohistorian tai systemaattisen ja käytännöllisen teologian vanhastaan totutuille aloille. Uskontotieteen lehtorin, ortodoksian laitoksen assistentin

ja kirkkososiologian assistentin tehtäviin valituilla oli koulutuksen kautta saatua osaamista niissäkin, mutta olennaista oli, että he olivat tutkimuksellisesti orientoituneet jonkin teologeille uuden tai harvinaisen tieteenalan menetelmiin ja sisältöihin.

RAIJA SOLLAMO RAAMATUN ALKUKIELTEN APULAISPROFESSORIKSI

Myös teologisen tiedekunnan professorikunta säilyi pitkään miehisenä. Ensimmäisten naisprofessorien nimitysaikoja vertailtaessa teologinen kuului eläinlääketieteellisen kanssa Helsingin yliopiston peränpitäjien joukkoon.

Yliopiston ensimmäinen professorin viran haltijaksi nimitetty nainen oli Laimi Leidenius vuonna 1930. Historiallis-kielitieteellisessä osastossa (sittemmin humanistinen tiedekunta) Eila Kivikoski hoiti Suomen ja Pohjoismaiden arkeologian professuuriaan vuodesta 1948 alkaen. Maatalousmetsätieteellisen tiedekunnan ensimmäinen professorinainen oli 1950 nimitetty kodin taloustieteen ylimääräinen professori Elli Saurio. Oikeustieteellisessä tiedekunnassa Inkeri Anttila puolestaan aloitti rikosoikeuden oppituolin viranhaltijana 1961.

Professorinaisten määrä lisääntyi huomattavasti 1970-luvulla, kun kaksi tiedekuntaa valitsi ja tasavallan presidentti nimitti niihin naisen ensimmäistä kertaa professoriksi. Filosofisen tiedekunnan matemaattis-luonnontieteellinen osasto sai yleisen

36 Taulukko 4; Halinen & Rätty 1988, 6, 50.

37 HYA TTA tiedekunnan pöytäkirjat; TTDKA virkakansio; HYJOJVL 2018. Virkoihin valitut on merkitty taulukkoon nimitysvuoden mukaan.

38 HY III 1990, 446–447; Heinenen 1990, 283.

39 NTUOJE 1982, 52. Opettajankoulutuslaitosten nimityksiä ei ole laskettu mukaan tilastoihin.

40 Husu 2001, 74–75.

41 HY III 1990, 350–369; Heikkilä 2000, 44; Pohls 2005, 358–359.

42 Huovinen 1979, 13; Korppi-Tommola 2001, 149–151, 153–155; Pohls 2005, 358; Antila 2014, 56–60.

43 Markkula 1997, 18–21.

44 HYA TTA tdk ptk 25.11.1974 § 47; Jerman 2007.

45 Swantz 2004, 249, 281–283; Swantz 2018; Jerman 2007.

46 HYA TTA tdk ptk 25.11.1974 § 47.

47 TTDKA virkakansio; Jerman 2007.

48 HYJOJVL 2018.

49 HYJOJVL 2018.

50 Tuohinto 1964, 18.

mikrobiologian professoriksi Alice Sundmanin, valtiotieteellinen tiedekunta sosiologian apulaisprofessoriksi Elina Haavio-Mannilan ja filosofisen tiedekunnan kasvatustieteiden osasto vieraiden kielten didaktiikan apulaisprofessoriksi Anna-Liisa Leinin.⁴⁸

Teologisessa tiedekunnassa ensimmäinen nainen professorin viranhaltijana oli vuonna 1982 Raamatun alkukielten apulaisprofessoriksi nimitetty Raija Sollamo. Tuolloin Eira Paunun väitöksestä oli kulunut tasan 30 vuotta ja yliopiston ensimmäisen professorinaisen nimityksestä yli puoli vuosisataa. Silloisista tiedekunnista teologinen valitsi viimeisenä naisen professuuriin. Viimeinen sija muuttui toiseksi viimeiseksi vuonna 1995, jolloin eläinlääketieteellisestä korkeakoulusta tuli yliopiston tiedekunta. Miesprofessorien yksinvalta oli päätynyt eläinlääketieteellisessä 1989 kotieläingenetiikan apulaisprofessorin Marja-Terttu Katilan nimityksen myötä.⁴⁹ Listausta yliopiston ensimmäisistä nimityksistä osoittaa teologisen tiedekunnan jälkijättöisyyden sekä sen, että naisten tie professuureihin ei yleensä kulkenut suoraan aivan ylimmälle huipulle. Moni ensimmäisistä sai nimityksen apulaisprofessorin virkaan tai määräaikaiseen professuuriin.

Naisten tulo professoreiksi ei ollut hidasta vain teologiassa ja eläinlääketieteessä. Sitä se oli sukupuolinäkökulmasta katsottuna koko suomalaisessa korkeakoulumaailmassa. Vuonna 1964 Suomessa naisten osuus professuureista oli 2,5 %, mikä tarkoitti yhteensä kuuttatoista professoriksi nimitettyä naista. Heistä kuusi toimi Helsingin yliopistossa.⁵⁰ Kutakuinkin kahdenkymmenen vuoden kuluttua, vuonna 1985, kaikista professuurien hoitajista naisia oli Suomessa 9,6 %. Noin kymmenen vuoden kuluttua vuoteen 1996 mennessä naisten osuus oli kohonnut 12,4 %:iin.⁵¹ Vuosituhannen vaihteen jälkeen vuonna 2002 Suomessa naisten osuus professorikunnasta oli 21 %, mikä oli korkein Pohjoismaissa ja korkeimpia Euroopan unionin alueella.⁵²

Laihana lohtuna Helsingin teologisen tiedekunnan näkökulmasta voinee pitää sitä, että Åbo Akademin teologisessa tiedekunnassa viimeinen lasikatto rikkoutui vasta vuonna 2007. Tuolloin Bernice Sundkvist nimitettiin käytännöllisen teologian professoriksi.⁵³ Helsinkiin verrattuna ruotsinkieli-

sellä puolella naisten pääsy yliopistoteologian korkeimpiin paikkoihin tapahtui myöhemmin, mutta jonkin verran nopeammassa tahdissa. Ensimmäisestä väitöksestä naisen nimitykseen professorin tehtävänhaltijaksi kului viisi vuotta lyhyempi aika.

Yliopistossa professuuri on tieteellisen uran huippu, koska virkaan valitulla on valta kehittää ja muovata oman alansa opetusta ja tutkimusta pitkälle tulevaisuuteen. Professoreilla on myös hallinnollista päätäntävaltaa. Kaikki varsinaiset professorit kuuluivat yliopiston suureen konsistoriin, joka vuoteen 1992 saakka muun muassa teki ehdotukset yliopistoa koskevista laeista ja asetuksista, uusien professuurien perustamisesta ja henkilökohtaisten professorien nimittämisestä sekä antoi lausunnot tiedekuntien tekemistä virkaehdotuksista professorien virkaan. Tiedekunnissa ylin ratkaisovalta oli puolestaan professorien muodostamalla tiedekuntakokouksella. Siihen kuuluvat kaikki varsinaisten ja vakinaisten ylimääräisten professuurien viranhaltijat ja viransijaiset. Tiedekuntakokous muun muassa teki ehdollepanon professorinviran täytöissä, vastasi opinnäytetöiden arvioinnista ja opetuksen valvomisesta. Vuodesta 1992 lähtien professorien hallinnollinen päätäntävalta yliopistossa pieneni, kun uusi kolmikantaan perustunut hallintouudistus astui voimaan. Sen mukaan tiedekuntaneuvoston paikat jakaantuivat professorikunnan, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden kesken.⁵⁴ Päätösvallan näkökulmasta Raamatun alkukielten apulaisprofessorin nimitys ei millään tavalla murtautunut tiedekunnan professorismiesten valta-asemaa.

51 Husu 1997, 33; Husu 1998, 37.

52 Husu 2004, 4.

53 Lindfelt 2007.

54 Laki Helsingin yliopistosta 854/1991 § 18; Rauramo 1970, 45, 52; HY III 1990, 401, 374.

55 HYA TTA tiedekunnan pöytäkirjat; TTDKA virkakan-sio; HYOJVL 2018. Taulukkoon on merkitty virkoihin valitut viranhaltijat nimitysvuoden, paitsi assistentit määräyksen pituuden, mukaan. Lyhenteet merkitsevät laitoksia: e eksegeetiikka, kh kirkkohistoria, s systemaattinen teologia, kt käytännöllinen teologia, u uskontotiede ja ort ortodoksian tutkimus. Luettelossa ei ole huomioitu sijaisuuksia eikä tilapäisten tai muuten väliaikaiseksi taroitettujen assistenttien haltijoita.

Taulukko 4: Naisten nimitykset vakinaisten virkojen ja toimien haltijoiksi 1952–2000.⁵⁵

Vuosi	assistentit	lehtorit	professorit
1952–1972			
1972	Aune Jääskinen ort (1972–84)		
1973			
1974			
1975		Marja-Liisa Swantz u (1975–81)	
1976			
1977			
1978	Irja Askola kt (1978–81)		
1979			
1980	Helena Heikkinen kt (1980–84)		
1981			
1982			Raija Sollamo e
1983	Eeva Martikainen s (1983–88)		
1984			
1985			
1986		Anneli Aejmelaeus e (1986–92)	
1987			
1988	Aila Lauha kh (1988–93) Eeva Martikainen s (1988–93)		

1989	Leena Ahteenmäki-Pelkonen kt (1989–94)		
1990	Pirjo Hakala kt (1990–95) Petra Pentikäinen u (1990–95)		
1991			
1992			
1993			
1994	Aila Lauha kh (1994–99) Leena Ahteenmäki-Pelkonen kt (1994–96) Eeva Martikainen s (1994–96)		
1995			
1996			Eeva Martikainen s
1997	Pirjo Hakala kt (1997–2002) Jaana Hallamaa s (1997–2002) Hanna-Maija Ketola kh (1997–2002)		Eila Helander kt Aila Lauha kh
1998–2000			

Sollamon valinta apulaisprofessoriksi oli itsestään selvää, joskin kyse oli myös sopivasta ajoituksesta. Hän oli eläköitymisen kautta avoimeksi tulleen paikan ainoa hakija ja tehtävään ”varauksetta pätevä” kuten toinen lausunnonantajista, oppi-isä professori Ilmari Soisalon-Soininen määrätti. Sollamon väitöskirja oli saanut poikkeuksellisen paljon kansainvälistä huomiota ja Suomen Akatemian väitöskirjapalkinnon. Hän oli Raamatun alkukielten dosentti, suorittanut teologian tohtorin tutkinnon lisäksi filosofian lisensiaatin tutkinnon, hoitanut tiedekunnassa eksegetiikan assistenttuuria ja apulaisprofessorin sijaisuutta sekä tuottanut oppimateriaalia.⁵⁶

Sollamo nousi professuuriin tiedekunnan sisältä. Hänellä ei ollut edelläkävijän antamaa esimerkkiä seurattavanaan. Sen sijaan tiedekunnan pöytäkirjat osoittavat, että hän oli ensimmäinen teologinainen, jota tuettiin jatko-opintojen alkuvaiheesta lähtien samalla tavalla kuin tiedekunnan tutkijamiehiä oli ollut tapana tukea. Sollamo jatkoi perustutkinnon jälkeen suoraan jatko-opintojen pariin. Väitöksen jälkeen tieteentekijän ura jatkui katkeamatta. Tiedekunnassa Sollamolle toi arvostusta hänen tutkimuksensa kansainvälisyys. Sen ja apulaisprofessorin viranhoidon perusteella tiedekunta nosti hänet vuonna 1971 ykkösehdokkaaksi Valtion humanistisen toimikunnan tutkimusassistentin tehtävään ohi mieshakijan, jolla oli sama oppiarvo mutta laajempi julkaisuutuotanto.⁵⁷

Sollamon itsensä mukaan ”tehtävät asetettiin eteeni ja minua kutsuttiin”. Ratkaisevassa asemassa oli professori Soisalon-Soininen, joka rohkaisi lahjakkaita opiskelijoitaan, myös naisia, jatko-opintoihin ja tutkijaksi. Hän oli kuitenkin tietoinen ajan sukupuolirooleista, mikä kävi ilmi hänen puheestaan ohjattavansa valmistumisjuhliissa. Hän muistutti perhettä siitä, ettei avioituminen ja puoliso saanut estää etenemistä tieteellisellä uralla.⁵⁸

LISÄÄ PROFESSORINAISIA 1990-LUVULLA

Sukupuolinäkökulmasta katsottuna seuraava merkittävä käänne tapahtui tiedekunnassa 1990-luvun puolivälin jälkeen. Tuolloin naisten määrä professorikunnassa nousi yli viidennekseen. Muutos tapahtui kertaheitolla, kun vuoden 1996 aikana Eeva Martikainen valittiin uusimman ajan teologian määräaikaiseksi professoriksi, Eila Helander kirkkososiologian

määräaikaiseksi professoriksi ja Aila Lauha kirkkohistorian apulaisprofessoriksi. Jokaisessa ainelaitoksessa oli siten yksi naisprofessori lukuun ottamatta uskontotiedettä, jossa professuuri tuli haettavaksi vasta 2000-luvulla. Kaikista valituista tuli sittemmin vakinaisen varsinaisen professuurin haltijoita; Sollamosta, Lauhasta ja Helanderista alma materissaan, Martikaisesta Joensuun teologisessa tiedekunnassa.⁵⁹

Virantäyttöjen myötä tieteenalan tutkijanaisista tuli vihdoinkin jokaisella akateemisen urapolun askelmalla ja jokaisella laitoksella teologimiesten vertaisia ja kollegoita. Nainen teologisen alan vakinaisessa yliopistovirassa ei ollut enää poikkeus. Enemmistö tiedekunnan viranhaltijoista oli 1990-luvulla edelleen miehiä, mutta päätös- ja vaikutusvaltakaan ei ollut enää yksin heidän käsissään. Yliopiston hallintouudistus oli muuttanut tilannetta vuoden 1992 alusta lähtien. Samassa yhteydessä tiedekunnan dekaaniksi oli valittu ensi kertaa nainen, Raija Sollamo. Hän toimi dekaanina vuosina 1992–1998, minkä jälkeen hänestä tuli yliopiston vararehtori, siinäkin ensimmäisenä naisena historiassa.⁶⁰

Kaikki neljä tiedekuntaan professoriksi valittua olivat väittelemisensä jälkeen pysyneet yhteydessä yliopistoon, jatkaneet tutkimustyötä, toimineet tieteellisissä seuroissa ja jokaisella oli kansainvälisiä kontakteja ja julkaisuja. Neljästä valitusta erityisesti kolmea – Sollamon, Martikaisen ja Lauhan – voi kuvailla tiedekunnan sisäpuolella olleiksi. Martikainen ja Lauha olivat olleet alansa ensimmäiset naiset assistenttuurin haltijoina ja heillä oli pitkä kokemus professuurien hoidosta sijaisina. Heillä oli myös merkittävää näyttöä tiedekuntahallinnosta, mikä oli edesauttanut yliopisto-opettajan ja -tutkijan tehtäviin sijoittumisessa. Molemmat olivat toimineet opinto-sihteerinä ja Martikainen lisäksi tiedekuntasihteerinä. Varsinkin opintohallinnon kokemus nähtiin virantäytössä lisäansiona. Kolme valituista professoreista oli ainelaitoksensa ensimmäinen dosenttinainen. Aila Lauhakin oli vasta oppiaineensa kolmas naispuolinen dosentti, mutta kuitenkin heistä ensimmäinen, jonka ura rakentui kokonaan yliopistossa.⁶¹

Kolme viimeisintä professorivalintaa tehtiin aikana, joka oli tasa-arvon näkökulmasta hyvin erilainen kuin 1980-luvun alku, jolloin Sollamo sai professuurin. Suomessa oli sen jälkeen muun muassa

ratifioitu YK:n naisten syrjinnän kieltävä yleissopimus ja annettu laki naisten ja miesten tasa-arvosta. Luterilaisen kirkon kirkolliskokous oli hyväksynyt naisten pappeuden ja ensimmäiset naiset oli vihitty papeiksi 1988.⁶² Tasa-arvovaltuutettu Paavo Nikula oli antanut ohjeet tasa-arvolain soveltamisesta yliopistoissa. Yliopistoista tuli 1990-luvun kuluessa edelläkävijöitä tasa-arvoasioissa, kun ne nostivat tasa-arvon edistämisen tavoitteisiinsa.⁶³

Naisten näkyvyys ja vaikutus oli teologisessakin tiedekunnassa kasvanut 1990-luvun puoliväliin tultaessa enemmän kuin mitä siihenastiset harvat valinnat vakinaisiin tehtäviin olivat antaneet olettaa. Varsinkin 1980- ja 1990-luvuilla naisia oli paljon assistentturiin, lehtoraattien ja professuurien väliaikaisina hoitajina. Pisimpään sijaisina toimivat Anne-Marit Enroth-Voitila eksegetiikassa ja Kyllikki Tiensuu kirkkohistoriassa; edellinen enimmänsen osan ajasta assistenttina, jälkimmäinen professorina. Systemaattisen teologian laitoksella assistentin ja professorin sijaisuuksia saivat Eeva Martikainen ja Jaana Hallamaa. Uskontotieteessä Tuula Juurikka ja Tuula Sakaranaho hoitivat lehtorin sijaisuuksia niin ikään useita vuosia. Vähiten naisia nimitettiin sijaisuuksiin käytännöllisen teologian laitoksella. Siellä pitkäaikaisin sijainen oli Hannele Repo. Myös muun muassa Anneli Aejmelaeus, Aila Lauha ja Taina Holopainen hoitivat pitkiä professorin sijaisuuksia, Leena Ormio ja Eila Helander vastaavasti lehtorin sijaisuuksia ja Katariina Ruokanen, Taina Holopainen ja Pirjo Hakala assistentin sijaisuuksia. Lisäksi muun muassa Ruth Franzén toimi vuosia Kasvatustieteelliseen laitokseen kuuluneen, mutta teologiseen tiedekuntaan sijoitetun Yleisen teologian assistentin sijaisena ja tehtävän määräaikaisena hoitajana. Eniten naisia toimi sijaisina systemaattisen teologian laitoksella ja toiseksi eniten kirkkohistorian laitoksella.⁶⁴ Käytännöllisen teologian tilanteeseen lienee eniten vaikuttanut se, että suurin osa väitelleistä naisista ei ollut jatkanut tutkijanuralla eivätkä sille halunneet puolestaan olleet vielä ehtineet päteviyttä dosentiksi.

Olenneisinta naisten professoriksi nousun kannalta oli, että virkoja tuli avoimiksi ja että naiset olivat päteviytyneet dosenteiksi ja pysyneet akateemisella urapolulla hankkien kokemusta

erilaisista opettajan ja tutkijan tehtävistä. Asenteiden ja asetusten muuttuminen toki myötävaikutti jossain määrin naisten valintaan professoreiksi, siinä missä hallinnolliseen kolmikantaan siirtymienkin. Naisten näkyvyys ja heidän tieteellisten saavutustensa huomaaminen lisääntyivät. Tämä kävi suorasanaisesti ilmi dogmatiikan professuurin virantäytön yhteydessä 1993. Virantäyttöä koskeneessa lausunnossaan tiedekunta selvitti, ettei se ollut ehdollepanossaan tukeutunut tasa-arvolakiin, mutta tasa-arvoargumentti ”on voinut vaikuttaa yhtenä nyanssina joidenkin tiedekuntaneuvoston jäsenten äänestyskäyttäytymiseen, mitä on pidettävä täysin laillisena”. Laillisuuden vetoaminen ja saman virantäytön yhteydessä käyty kiistely osoitti kuitenkin, että jo pelkän sivujuonteen asemassa olleet tasa-arvonäkemykset koettiin virantäyttäjien yhteydessä ongelmallisiksi.⁶⁵

Ajan edetessä naisten viransaanti näyttää itse asiassa vaikeutuneen hakijamäärien kasvun myötä. Sollamo oli virkansa ainut hakija, mutta myöhemmin valituksi tulleet naiset joutuivat kilpailemaan paikasta muiden tieteen parissa pitkään uraa rakentaneiden kanssa. Kutsuprofessuurina täytettyä Martikaisen virkaa lukuun ottamatta monissa virantäytöissä kärkihakijat olivat tehdyissä kokonaisarvioissa tieteellisiltä ansioiltaan joko hyvin lähellä toisiaan tai tutkimusprofiililtaan siinä määrin erilaisia, että järjestykseen asettaminen oli haasteellista. Kaikki naishakijat eivät suinkaan tulleet valituiksi kaikissa virantäytöissä. Ehdollepanoesityksissään tiedekunta

56 HYA TTA tdk ptk 5.4.1982 § 18 ja 26.4.1982 § 36; R. Sollamon haastattelu 10.12.2018.

57 HYA TTA tdk ptk 1.11.1971 § 16; R. Sollamon haastattelu 10.12.2018.

58 Sollamo 1989; Stenius 2001; R. Sollamon haastattelu 10.12.2018. Soisalon-Soinisesta myös Aejmelaeus 2001 ja 2017.

59 HYA TTA tdk ptk:t 9.10.1995–28.10.1996; HYOJVL 2018.

60 HYOJVL 2018; Heikkilä 2000, 47.

61 HYA TTA tdk ptk 13.5.1996 § 3, 27.5.1996 § 3, 28.10.1996 § 3–4 ja 18.11.1996 § 3–4.

62 Korppi-Tommola 2001, 239; Husu 2004, 6; Antila 2014, 138–143.

63 Husu 2004, 5–6.

64 HYA TTA tiedekunnan pöytäkirjat; TTDKA virkakan-sio.

65 HYA Kanslerinvirasto Fa 14 akti 286/4/92 tdk:n lausunto 5.4.1993.

asetti sittemmin nimitetyiksi tulleet naiset kuitenkin täysin yksimielisesti ensimmäiselle ehdokassijalle.⁶⁶

Erityisesti Eeva Martikaisen tie oppituolin hal-
tijaksi oli vaikea ja mutkikas. Hän haki kolmea pro-
fessuuria, joissa kaikissa hänet todettiin päteväksi ja
joissa hänet sijoitettiin kärkijoukkoon. Nimitetyksi
tuli aina joku muu. Kolmannella kerralla vuonna
1993 tiedekunta asetti hänet enemmistöään-
perusteella ensimmäiselle ehdokassijalle dogmatiikan
professorin virkaan. Äänestys ei ollut yksimielinen,
koska käsitykset yhden asiantuntijalausannon pai-
noarvosta olivat tyystin erilaiset. Virantäyttöön kyt-
keytyi muitakin jännitteitä, jotka tekivät julkisuutta
saaneesta prosessista raskaan kaikille osapuolille.
Viran sai lopulta tiedekunnan päätöksestä valitta-
nut kilpahakija Miikka Ruokanen. Tiedekunta oli
pitänyt valitusta äänin 10–6 aiheettomana, mutta
suuren konsistorin enemmistö aiheellisena. Yliopis-
ton kansleri muutti ehdollepanon Ruokasen eduksi,
minkä mukaisesti tasavallan presidentti nimitti
tämän virkaan.⁶⁷

Martikaisesta tuli professori vasta neljännellä
yrittämällä, kun tiedekunta sai perustaa uuden
vaihtuva-alaisen ja määräaikaisen pooliprofessuurin.
Se kohdennettiin systemaattiseen teologiaan.
Martikaisen kutsumista virkaan perusteltiin hänen
julkaisutoiminnallaan, kansainvälisillä asiantunti-
jatehtävillään, kotimaisilla tieteellisillä ansioillaan,
toiminnallaan tutkimusryhmissä, opetustyöllään
– ja aiemmissa hauissa saamallaan tieteellisillä arvi-
oinneilla. Tiedekunta pelasi varman päälle pyytäen
asiantuntijoiksi hänet aiemmissa hauissa korkeim-
malle sijalle asettaneet henkilöt.⁶⁸

Teologisen tiedekunnan historian toinen profes-
sorinainen valittiin siis kutsumenettelystä, joka muilla
aloilla toimi pikemminkin miehisen professorivallan
säilyttäjänä. Naishakijoille menettely oli epäedulli-
sempää kuin avoimempi virantäyttö. Vuonna 1996
puolet kaikista professuureista täytettiin kutsumalla.
Kutsutut naiset olivat poikkeustapauksia. Eniten ni-
mityksiä tuli vanhastaan naisvaltaisille aloille kuten
kasvatus- ja kirjallisuustieteisiin.⁶⁹ Tässä katsannossa
Martikaisen nimitys oli kaksinkertainen poikkeus.

Teologiselle tutkijauralle ja yliopistopaikkoihin
tähyenneet naiset kohtasivat saman yhteiskunnan
jäsenenä samanlaisia haasteita kuin muiden alojen

edelläkävijänaiset. Virkanimitysvuosien suuret
alakohtaiset erot osoittavat, että tieteenalojen eri-
tyispiirteillä oli niin ikään merkitystä. Onkin syytä
kysyä, mikä tai mitkä seikat teologisessa koulutuk-
sessa viivästyttivät tai jarruttivat naisten etenemistä
yliopistopaikkoihin.

Kaikissa tiedekunnissa oli mahdollista suorittaa
yksi tai useampi virkatutkinto. Teologinen perus-
tutkinto pätevoitti papin tehtäviin, mutta lisäksi
tarvittiin kirkollinen vihkimys. Verrattuna muihin
aloihin erityiseksi tilanteen teki se, että vuoteen
1948 saakka teologian lisensiaatin tutkinnon suorit-
taminen ja tohtorin arvon saaminen edellytti pap-
pisi-
vihkimystä ja työskentelyä pappisvirassa. Luteri-
lainen kirkko ei kuitenkaan vihkinyt naisia papeiksi,
minkä takia naisten tohtoroituminen viivästy-
i muihin aloihin verrattuna jo lähtökuopissaan. Pap-
pisi-
vihkimyksen kytkeminen tutkintovaatimuksiin
hidastutti niin ikään teologinaisten pätevoitymistä
dosenttuuriin ja sen jälkeen professuureihin. Kyse oli
pitkäkestoisesta ketjureaktiosta.

Myös suhtautumisella naisiin ja naisten pappeu-
teen saattoi olla vaikutusta naisten rekrytoitumiseen
tiedekuntaan. Tiedekunnan henkilöstössä oli tun-
netusti useita naisten pappouden vastustajia kuten
dogmatiikan professori Seppo A. Teinonen ja käy-
tännöllisen teologian professori Martti Parvio, jotka
molemmat toimivat dekaaneina. Vuonna 1975 kaikki
systemaattisen teologian laitoksen professorit torju-
ivat julkisesti pappisviran avaamisen naisille. Toisaalta
tiedekunnassa oli myös avaramman virkakäsityksen
edistäjiä kuten professori Aimo T. Nikolainen. Monet
alun perin asiaan torjuvasti suhtautuneet muuttivat
mielensä kuten ekumeniikan professori Tuomo
Mannermaa. Kaikki eivät näkemystään esil-
le. Esimerkiksi eksegetiikan apulaisprofessori Esko
Haavan myönteinen suhtautuminen tuli ilmi muusta
asiasta käydyn keskustelun sivutuotteena.⁷⁰

Käsitykset naisten pappudesta nousivat lyhy-
käisesti esille vuonna 1991, kun niiden mahdolliset
vaikutukset virantäytössä huolestuttivat naispuolista
hakijaa. Dosentti Eeva Martikainen huomautti
tiedekunnalle, että professori Jouko Martikaisen
nimitys dogmatiikan professuurin virantäytön
asiantuntijoiden varahenkilöksi saattoi loukata hä-
nen oikeusturvaansa hakijana.

Eeva Martikainen totesi, että professori Martikaisen valinta oli tiedekunnan omien, asiantuntijoiden vaihtuvuutta painottavan linjauksen vastainen. Päätös myös asetti hänet lähtökohtaisesti muita hakijoita huonompaan asemaan, koska Jouko Martikainen oli edeltäneessä haussa antanut hänestä ”epäedullisimman kannan”. Tämän lisäksi professori Martikainen oli tunnettu naisten pappeuden vastustaja. Martikaisille oli syntynyt poleeminen suhde vuosina 1980 ja 1981 pidetyissä naisten pappeutta koskeneissa Ilkon seminaareissa. Eeva Martikaisen mukaan Jouko Martikainen perusti kantansa ”kosmologis-teologiselle triniteetiopille, jolla oli seuraamuksensa myös antropologialle”. Se määritteli naiselle ”ikuisesti muuttumattoman” paikan yhteiskunnassa ja kirkossa. Se esti ”naisen toimimisen opettajana ja johtajana kirkossa”. Tiedekunta rekisteröi Eeva Martikaisen kirjeen, muttei pitänyt tarpeellisenä muuttaa tekemänsä päätöstä.⁷¹

Virantäyttöasiakirjoissa suhtautuminen naisten pappeuteen näyttää nousseen eksplisiittisesti esiin tämän yhden kerran. Mainintojen vähyys ei sinänsä osoita, että tematiikka olisi ollut merkityksetön rekrytoitumisen näkökulmasta. Se saattoi tulla esiin muissa yhteyksissä. Virallisilla dokumenteilla on myös usein tapana vaieta seikoista, joiden – muualta saatujen tietojen perusteella – tiedetään kuitenkin ohjailleen käytettyjen argumenttien valintaa. Tämä koskee myös virantäyttöjä yliopistossa. Kerätty muistitieto vahvistaa silti käsitystä, ettei eri virkakäsityksillä ollut suurta tai suoraa vaikutusta nimityksissä. Yliopistossa valinnat perusteltiin tieteellisiin saavutuksiin ja pätevyyyteen vedoten.

LOPUKSI

Muihin Helsingin yliopiston tiedekuntiin verrattuna naisten rekrytoituminen teologisessa tapahtui erityisen hitaasti. Tiedekunnan kirkkoa palveleva koulutustehtävä esti alkuvaiheessa naisten mahdollisuuden edetä tieteessä. Sittenkin sen kerran naisvaikutukset hidastivat naisten nousua vakinaisiin yliopistovirkoihin. Teologinen oli viimeinen Helsingin yliopiston tiedekunnista, joka sai naisen dosentiksi ja professoriksi. Yliopiston ensimmäisen naispuolisen dosentin nimityksestä oli tuolloin ku-

lutunut 69 vuotta ja ensimmäisestä professorinaisen nimityksestä puolestaan 52 vuotta.

Artikkeli osoittaa, että naisten osuus yliopistoteologian opettajakunnassa on ollut tähän asti tunnettua huomattavasti laajempaa kuin huomioon otetaan kaikki tehtävät ja sijaisuudet. Vakinaisten virkojen haltijoina he kuitenkin kuuluivat 1990-luvulle saakka opetushenkilöstön määrälliseen marginaaliin.

Rekrytoitumisen kokonaistarkastelu piirtää näkyviin myös sen, miten lyhyen aikaa naiset ovat olleet täysivaltaisia yliopistoteologeja. Ensimmäiset teologian professorinaiset ovat työskennelleet yliopistoissa 2010-luvulle saakka. Tulevaisuudessa olisi tarpeellista selvittää, miten naisten tulo yliopistoteologian opettaja- ja tutkijakuntaan vaikutti suomalaisen teologisen tutkimuksen orientaatioon, kirkollis-teologiseen keskusteluun tai suomalaisen teologian paikkaan laajemmin yhteiskunnassa. Oma kiinnostava kysymyksensä on, oliko käytännöllisen teologian naisten muita hitaammalla dosentoitumisella joitakin erityisiä vaikutuksia ja mitä teologian oppialoilta tulivat ne asiantuntijanaiset, joiden ääntä yliopiston ulkopuolella kuunneltiin.

TT Marjo-Riitta Antikainen (marjo-riitta.antikainen@helsinki.fi) on Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian dosentti, joka on tutkimuksissaan käsitellyt sukupuolen, uskonnon ja kansalaisuuden kytköksiä. Tekeillä olevassa tutkimuksessaan hän tarkastelee Helsingin teologisen tiedekunnan ja yhteiskunnan vuorovaikutusta 1900-luvulla.

66 HYA TTA tdk ptk:t 1966–1997.

67 HYA TTA tdk ptk:t 27.2.1989 § 26 ja 27.4.1991 § 15; Kanslerinvirasto Fa 14 akti 286/4/92; HS 134/18.5.1993 Dogmatiikan viran nimityspulma Helsingissä; M. Kotirannan haastattelu 14.12.2018.

68 HYA TTA tdk ptk 18.3.1996 § 4, 1.4.1996 § 3, 13.5.1996 § 3 ja 27.5.1996 § 3.

69 Husu 1997, 33–35.

70 S. Heinisen tiedonanto 7.8. ja 21.8.2018; A. Lauhan tiedonanto 29.8.2018; T. Lampisen tiedonanto 18.10.2018; R. Sollamon haastattelu 10.12.2018; Antila 2015, 60; Hainkarainen 2018, 289–290, 298.

71 HYA Kanslerinvirasto Fa 14 akti 286/4/92 E. Martikainen tdk:lle 17.6.1991 ja tdk pöytäkirjanote 7.10.1991.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Painamattomat lähteet

<i>Helsingin yliopiston keskusarkisto</i>	HYA
Kanslerinviraston arkisto	
Kirjeenvaihto 1992	Fa 14
Teologisen tiedekunnan arkisto	TTA
Pöytäkirjat 1943, 1960–2000	
<i>Teologisen tiedekunnan arkisto</i>	TTDKA
Virkakansio 1952–1997	

Painetut lähteet

- Jääskinen, Aune (1998). *Ikonitohtori*. Helsinki: Otava.
- Kansanaho, Erkki & Kauko Pirinen & Martti Parvio & Markku Heikkilä & Mikko Ketola (2017). Suomen teologian tohtorit. *Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan tohtoripromootio perjantaina kesäkuun 9. päivänä 2017 kello 12.00 yliopiston juhlasalissa*. [Helsinki]: [Teologinen tiedekunta].
- Ojanen, Eeva (2005a). *Tiellä tohtoriksi: Vuodet 1961–1966*. [Tammela]: [Eeva Ojanen].
- Ojanen, Eeva (2005b). *Rimpuillen rehtoriksi: Vuodet 1971–1975*. [Tammela]: [Eeva Ojanen].
- SK (1952). *Suomen Kuvalehti*.
- Sollamo, Raija (1989). Tutkijaksi tutkijana: Sammumaton kipinä. *Tiede* 2000 6/1989,15.
- Stenius, Tiina (2001). Epäsäätyinen avioliitto? *Kotiliesi* 6/2001, 6–8.
- Swantz, Marja-Liisa (2004). *Aikani Afrikassa*. Helsinki: Ajatus-kirjat.
- Swantz, Marja-Liisa (2018). *Miten minusta tuli uskontotieteen tohtori?* <http://uskontotiede.fi/verkkoantologia/> (luettu 3.10.2018).

Internet-lähteet

- Aejmelaeus, Anneli (2017). Stories from Real Life. *CSTT and Gender* #4. <https://blogs.helsinki.fi/sacredtexts/2017/08/03/cstt-and-gender-4-stories-from-real-life/> (luettu 3.10.2018).

- HS (1952, 1993). *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/aikakone/> (luettu 3.10.2018).
- HYOJVL (2018). *Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesluettelo 1918–2000*. http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/virkamiesmatrirkkeli_etusivu.htm (luettu 3.10.2018 ja 29.11.2018).
- Laki Helsingin yliopistosta (1991). *Laki Helsingin yliopistosta* 854/1991. www.finlex.fi (luettu 5.12.2018).

Haastattelut ja tiedonannot

- Professori Simo Heininen 7.8. ja 21.8.2018
- Professori Tapio Lampinen 18.10.2018
- Professori Aila Lauha 29.8.2018
- Professori Matti Kotiranta 14.12.2018
- Amanuenssi Anna-Stina Nyby 11.12.2018
- Professori Raija Sollamo 10.12.2018
- Pastori Riitta Virkkunen 24.11.2018

Kirjallisuus

- Aejmelaeus, Anneli (2001). Ilmari Soisalon-Soininen: Eksegetiikan professori, septuaginta-tutkimuksen uranuurtaja. *Kansallisbiografia*-verkkójulkaisu www.kansallisbiografia.fi (luettu 23.11.2018).
- Antila, Jaakko Olavi (2014). *Kansankirkko ristipaineesa: Suomen luterilainen kirkolliskokous 1974–2011*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Haikarainen, Raine (2018). *Mystinen maestro: Seppo A. Teinosen pitkä pyhiinvaellus*. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 286. Helsinki: Kirjapaja.
- Halinen, Arto & Teuvo Rätty (1988). *Helsingin yliopiston assistenttikunta: Selvitys assistenttien ikä- ja tutkintorakenteista, vaihtuvuudesta ja sitoutumisesta vuosina 1982–1986 sekä vertailua vuosiin 1975–1981*. Helsinki: Suomen Akatemia.
- Heikkilä, Markku (2000). Teologia. *Suomen tieteen historia 2: Humanistiset ja yhteiskuntatieteet*. Helsinki: WSOY, 17–63.
- Heininen, Simo (1990). Teologiaa Helsingissä 1940–1989. *Teologinen Aikakauskirja* 95(4), 279–284.
- Heininen, Simo (2011). Teologisen tiedekunnan väitöskirjat 1917–2009. *Yliopisto, kirkko ja yhteiskunta: Aila Lauhan juhla-kirja*. Toim. Antti Laine ja Aap-

- po Laitinen. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 218. Helsinki: SKHS.
- Huovinen, Eero (1979). *Nainen ja pappisvirka: Argumentaatioanalyysi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa käydystä naispappeuskeskustelusta*. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 116. Helsinki: STKS.
- Husu, Liisa (1997). Kutsu käy, mutta kenelle: Professorinimitykset ja sukupuoli vuonna 1996. *Naistutkimus* 3/1997.
- Husu, Liisa (1998). Mustan aukon mysteeri: Naisten tutkijanuran ongelmista 90-luvulla. *Naistutkimus* 1/1998.
- Husu, Liisa (2001). *Sexism, Support and Survival in Academia: Academic Women and Hidden Discrimination in Finland*. Diss. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 6. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- Husu, Liisa (2004). Naisystävällisempään yliopistoon? Tiedenaiset ja muutoksen visiot. *Naistutkimus* 1/2004.
- Husu, Liisa & Kristina Rolin, toim. (2005). *Tiede, tieto ja sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus.
- HY III (1990). *Helsingin yliopisto 1917–1990: Helsingin yliopisto 1640–1990. Kolmas osa*. Kirjoittaneet Matti Klinge & Rainer Knapas & Antti Leikola & John Strömberg. Helsinki: Otava.
- Jalovaara, Ville (2017). *HYT: Puoli vuosisataa akateemista edunvalvontaa Helsingin yliopistossa*. Helsinki: Helsingin yliopiston tieteenekijät.
- Jerman, Helena (2007). Swantz, Marja-Liisa (1926–): Kehitysmaainstituutin johtaja, professori. *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. www.kansallisbiografia.fi (luettu 23.11.2018).
- Kallioinen, Mika (2007). *Tieteenekijän muuttuva kuva: Tieteenekijöiden liitto 1967–2007*. Helsinki: Tieteenekijöiden liitto.
- Korppi-Tommola, Aura (2001). *Tahdolla ja tunteella tasarvoa: Naisjärjestöjen Keskusliitto 1911–2001*. Helsinki: Naisjärjestöjen Keskusliitto.
- Lehtiö, Pirkko (2004). *Nainen ja kutsumus: Naisteologien tie kirkon virkaan 1800-luvun lopulta vuoteen 1963*. Helsinki: Kirjapaja.
- Lehtiö, Pirkko (2013). Eira Paunu (1908–2013): Yliopettaja, naispappeuden edistäjä, professori. *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. www.kansallisbiografia.fi (luettu 23.11.2018).
- Lehtiö, Pirkko (2018). Irja Askola (1952–): Helsingin piispa, Euroopan kirkkojen konferenssin toimialasihteerinä, runoilijana. *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. www.kansallisbiografia.fi (luettu 23.11.2018).
- Lindfelt, Mikael (2007). Tre nya professorer vid Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi. *Teologia.fi* 21.11.2007. (luettu 23.10.2018).
- Markkola, Pirjo (2002). *Synti ja siveys: Naiset, uskonto ja sosiaalinen työ Suomessa 1860–1920*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 888. Tampere: SKS.
- Markkula, Harri (1997). Kuka ottaisi uskontotieteen? Uskontotieteen asema Helsingin yliopistossa 1969–1996. *Uskontotieteen ikuisuuskeskusteluita*. Toim. Heikki Pesonen. Helsinki: Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos, 17–41.
- Murtorinne, Eino (1970). Teologinen tiedekunta. *Helsingin yliopisto: Historiaa ja nykypäivää*. Porvoo & Helsinki: WSOY, 57–66.
- NTUOJE (1982). *Naisten tutkijanuran ongelmat ja esteet: Opetusministeriön asettaman työryhmän mietintö*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Pohls, Maritta (2005). *Suomen Akatemian historia II 1970–1988: Yhteiskunta ja tutkimus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rauramo, Heikki (1970). Hallinnon peruspiirteet. *Helsingin yliopisto: Historiaa ja nykypäivää*. Porvoo & Helsinki: WSOY, 44–56.
- Tiedenaisia (2000). Ensimmäisiä naisia. *Tiedenaisia*-verkkojulkaisu. www.helsinki.fi/akka-info/tiedenaiset/ensimm.html (luettu 23.10.2018).
- Tiensuu, Kyllikki (2013). Professori Eira Paunu (1908–2013): Seuramme kunniajäsenten ketjun ensimmäinen nainen. Suomen kirkkohistoriallisen seuran vuosikirja 103. Helsinki: SKHS, 17–19.
- Tiirakari, Leeni (2005). Tiennäyttäjät. *Suomen naisen vuosisadat* 4. Helsinki: Tammi, 13–168.
- Tiitta, Allan (2015). *Säätiöiden vaikutus Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen kehitykseen 1917–1959*. Helsinki: Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta.
- Tuohinto, Aino (1964). *Suomalainen nainen ja tieteellinen työ: Painettuihin lähteisiin pohjautuva selvitys*. [Helsinki]: [Suomen Kulttuurirahasto].